

TÜRKİYE’NİN EMEK YOĞUN MAL İHRACATINDAKİ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLERİN MAKRO EKONOMİK BÜYÜKLÜKLERLE İLİŞKİSİ*

Oğuz KARA**
Birol ERKAN***

RELATIONSHIP BETWEEN COMPARATIVE ADVANTAGES IN EXPORT OF LABOR-INTENSIVE GOODS OF TURKEY AND MACROECONOMIC AGGREGATES

Öz

SITC teknoloji sınıflandırmasına göre mallar faktör yoğunluğu bazında; hammadde yoğun, emek yoğun, sermaye yoğun, kolay taklit edilen araştırma bazlı ve zor taklit edilen araştırma bazlı olmak üzere 5 gruba ayrılmaktadır. Üretim ve ihracat sonucu yaratılan katma değer açısından ele alındığında, emek yoğun mal grubu sözü edilenler arasında son sıralarda yer almaktadır. Bir ülkenin uluslararası piyasalarda karşılaştırmalı üstünlüklere sahip olması, günümüzde araştırma (ar-ge) bazlı malların ihracatının çokluğuna bağlıdır. Çalışmada, 1993-2009 yılları arasında Türkiye’nin emek yoğun mal ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlükler ve söz konusu üstünlüklerin makro ekonomik değişkenlerle ilişkisi analiz edilmeye çalışılmıştır. Karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçümü açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının hesaplanması yoluyla yapılmıştır. Çalışmada elde edilen regresyon sonuçlarına göre, ihracat birim değer indeksi, işsizlik oranı, özel sektör kredileri, imalat sanayi yatırım teşvik belge sayısı, GSYH ve asgari ücretlerdeki değişikliklerin emek yoğun malların ihracat rekabet gücünü etkilediği ortaya çıkmaktadır. 2009 yılına gelindiğinde, Türkiye’nin teknolojisi düşük geleneksel emek yoğun malların ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüğünün devam ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Faktör donatımı, Emek Yoğun Mallar, İhracat, Karşılaştırmalı Üstünlükler, Makro Ekonomi

* Kocaeli Üniversitesi tarafından organize edilen “ICOPEC 2011” (15-17 Eylül 2011) adlı uluslararası ekonomi politik konferansında sunulan bildirinin revize edilmiş halidir.

** Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, oguzkara@duzce.edu.tr

*** Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis Meslek Yüksek Okulu,
birolerkan@kilis.edu.tr

Abstract

On the basis of factor intensity, according to SITC trade classification, goods are divided into 5 groups which are raw material-intensive, labor-intensive, capital-intensive, easy to imitate science-based, hard to imitate science-based. Interms of value added that created as a result of production and export, labor-intensive goods are take part in the last ranks among those mentioned. A country's comparative advantages in international markets is based on the abundance of science-based goods now. In this study, between the years 1993-2009, comparative advantages in exports of labor-intensive goods of Turkey and macro-economic variables connection of such advantages with macro-economic variables were attempted to analyze. Measurement of comparative advantages was made via calculation of revealed comparative advantage index. Regression results found in the study are demonstrate that export unit value index, unemployment rate, private sector loans, the number of investment incentive certificates in manufacturing industry, GDP and minimum wage changes affect the export competitiveness of labor-intensive goods. By the year 2009, it is seen that Turkey has continued to comparative advantage in exports of labor-intensive goods which is called as low technology and traditional.

Key Words: Factor Intensity, Labor-Intensive Goods, Export, Comparative Advantages, Macro Economy

1. Giriş

Ticaretin, karşılıklı kazançların yükselen (gelişmekte olan) ekonomiler lehine yön değiştirdiği günümüzde, ülkelerin uluslararası rekabet gücünü elde etmesi üretim ve dış ticaretini karşılaştırmalı üstünlükler prensibine dayandırmasından geçmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin ihracat performanslarını, ihracat sonucu ulusal gelir üzerinde yaratmış olduğu katma değeri, rekabet gücünü etkileyen ana unsur; yapılan ihracatın miktarı ve ihracatta sağlanan artış değil, ihraç edilen malların faktör yoğunluklarıdır. Bilgi teknolojisinin ve ticaretinin hızla geliştiği günümüzde, katma değeri düşük emek yoğun malların ihracatının çokluğu küresel düzeyde lider rolü üstlenme arzusundaki ülkeler açısından son derece yetersiz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ülkelerin küresel piyasalarda ihracat performanslarını ve rekabet gücünü arttırabilmelerinde, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ile birlikte uluslararası piyasalarda etkin bir rol oynayabilmesinde; katma değeri, bilgi ve teknoloji yoğunluğu yüksek ar-ge mallarının üretim ve ihracatına ağırlık vermeleri, söz konusu malların dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlük sahibi olmaları gereği aşikardır.

Çalışmada, yükselen ekonomiler arasında yer alan Türkiye'nin uluslararası piyasalardaki karşılaştırılabilir üstünlüklerinde ve rekabet gücünde yıllar itibariyle (1993-2009) ortaya çıkan değişmeler ihracatındaki faktör yoğunluğu bazında incelenmeye çalışılmıştır. Faktör yoğunlukları SITC teknoloji sınıflandırmasına göre tespit edilmiştir. Karşılaştırılabilir üstünlüklerin ölçümünde Balassa'nın "açıklanmış karşılaştırılabilir üstünlük katsayıları" kullanılmıştır. Bununla birlikte çalışmada, başta Türkiye'nin emek yoğun mal ihracatındaki rekabet gücü (açıklanmış karşılaştırılabilir üstünlükler) olmak üzere; hammadde yoğun, sermaye yoğun, ar-ge bazlı mal ihracatındaki ve uluslararası rekabet gücündeki gelişim ve bu gelişime etki eden makro ekonomik unsurlar da ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2. Karşılaştırılabilir Üstünlük Yaklaşımı

Mal piyasalarında yaşanan büyük şoklar, yeniden yapılanan sermaye akımları ve döviz kurlarındaki hızlı değişim İkinci Dünya Savaşı sonrası ticari ilişkilerin yönünü değiştirmiş, global rekabet gücü ve ticaret ile ilgili görüşlerde değişikliklere yol açmıştır. Ortaya çıkan bu yeni karmaşık yapı sonucunda, karşılaştırılabilir üstünlüklerin Klasik ilkeleri etrafında ekonomistlerin güçlü bir fikir birliği ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Uluslararası ticaretin gerek ikili düzeyde, gerekse bölgesel olarak serbestleştirilmesi; uluslararası toplantılarda üzerinde önemle durulan bir husus olmuştur (Rashid, 2006:1). Bununla birlikte, globalleşmenin hızlanması ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurulmasıyla oluşan yeni ticaret düzeni; uluslararası ticaretin serbestleşmesi ve bölgesel ekonomik birleşmeler hususunda birçok değişiklik yapılmasını zorunlu kılmış; yeni yapı, uluslararası rekabet bağlamında da ülkeleri karşılaştırılabilir üstünlüklerine göre dış ticaret yapmaya sevk etmiştir.

Ekonomistler, serbest ticaretin ekonomik refaha katkı sağlayacağını öne sürerken, ilgili düşüncelerini esasen karşılaştırılabilir üstünlükler teorisine dayandırmış (Bernhofen, 2005:208), uluslararası ticaretten sağlanacak kazançların ekonomik refah artışı için bir anahtar olduğu ve daha hızlı ekonomik büyümenin, karşılaştırılabilir üstünlüklerin dikkate alınması suretiyle gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir (Masters, 1995:V).

Karşılaştırılabilir Üstünlükler Teorisi, David Ricardo'ya dayanan (1817) en eski uluslararası ticaret teorilerinden birisidir (Ricardo, <http://www.econlib.org/LIBRARY/Ricardo/ricP.html>). Teori özellikle;

bir ülkenin niçin belli mal ve hizmet kategorilerinin ihracatında uzmanlaşması ve diğerlerini ithal etmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre, bir ülke ticaret ortaklarına göre nispi olarak ucuza¹ (daha düşük birim emek maliyetle) üretebildiği malları ihraç etmeli, nispi olarak pahalıya (daha yüksek birim emek maliyetle) üretebildiklerini de ithal etmelidir. Bu durumda, dış ticareten sağlanan kazançlar hem ülke refahını maksimize edecek, hem de serbest ticaret kanalıyla dünya ekonomik refahında da artışa yol açacaktır (Sharma, 2004:3).

Uluslararası ticaretin belirleyicisi olan karşılaştırmalı üstünlükleri ortaya atan Ricardo, teoride daha çok fiziksel ve doğal etkileri vurgularken, daha sonraki ekonomistler ağırlıklı olarak faktör donatımı, teknoloji ve insan faktörü üzerinde durmuşlardır. Ricardo'dan başlayarak Mill'e, Marshall'a, Heckscher-Ohlin'e ve çağdaş ekonomistlere kadar karşılaştırmalı üstünlüklerin teorik gelişimi devam etmiştir (Goldin, 1990:14).

Karşılaştırmalı üstünlükler uluslararası ticarete kullanılan temel kavramlardan birisi olmakla birlikte, söz konusu kavramın ampirik ölçümü zordur. Çünkü karşılaştırmalı üstünlük kavramı, ticaret sonrası dengesinde gözlemlenemeyen nispi otarşik fiyatlar açısından tanımlanır. Bu nedenle, şayet karşılaştırmalı üstünlükler kavramının ampirik olarak ölçülmesi gerekiyorsa, ticaret sonrası verilerin kullanılması gerekmektedir (Veeramani, <http://www.globelicsindia2006.org/Veeramani.pdf>).

Ülkenin belli mallarda nispi ticaret performansının ölçülmesi suretiyle Balassa; açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) katsayılarının, üretim faktörlerinin nispi fiyat farklılıklarındaki değişimleri ölçtüğünü ifade etmiştir (Messina, 2001:154). Balassa İndeksi gibi açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının kullanılması yoluyla, hangi sektörlerin potansiyel rekabet avantajı ve dezavantajına sahip olduğunu saptamak mümkün olmuştur (Ramirez, 2004:12). Şayet ülkenin belli sektörlerdeki uzmanlaşma derecesi ve ihracat rekabet gücü hükümet politikaları tarafından değiştirilmemiş ve bozulmamışsa, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük indeks değeri ülkenin, söz konusu sektörlerde

¹ Daha ucuza üretebilme ifadesi, şayet bir ülke uluslararası ticareten tamamen izole olmuşsa, varsayım olarak fiyatların ayarlanmasının başarılabilirliğini gösterir (Hajiyev, 2004:8).

dünyanın geri kalanına göre üstünlüklerini/dezavantajlarını gerçekçi bir şekilde ortaya koyar (Wang ve Vollrath, 2000:76).

Karşılaştırılmalı üstünlüğün altında yatan kaynakların belirlenmesinden ziyade, ülkenin belli mallarda (sektörlerde) karşılaştırılmalı üstünlüğe sahip olup olmadığını ortaya koymaya çalışan Balassa İndeksi; herhangi bir malın (sektörün) ülkenin toplam ihracatındaki payının, söz konusu malın (sektörün) dünyanın (ya da bölgenin) toplam ihracatındaki payına oranını ifade eder. Diğer bir ifadeyle Balassa indeksi; ülkenin bir maldaki (sektördeki) yurtiçi uzmanlaşmasını (AKÜ indeksinin payı), dünyanın (ya da bölgenin) uzmanlaşmasıyla karşılaştırır (Beningo, 2005:6). Açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlük (AKÜ) katsayısı değeri, UN Statistics Office ve Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) verilerinden (UN Comtrade ve PC TAS) hesaplanabilir.

“j” ülkesinin “t” döneminde “k” malındaki (sektöründeki) AKÜ katsayısını Balassa aşağıdaki gibi ifade etmiştir² (Balassa, 1965:99-123):

$$AKÜ_{kt}^j = (X_{kt}^j / X_t^j) / (X_{kt}^w / X_t^w) \quad (1)$$

AKÜ indeksinin pay kısmı, malın (sektörün) ulusal ihracattaki payını (%); payda kısmı ise, söz konusu malın (sektörün) dünya toplam ihracatındaki payını temsil etmektedir (Mykhnenko, 2005:27).

AKÜ katsayısının sonucunun 1’den büyük çıkması; ülkenin söz konusu malın ihracatında rekabet avantajına sahip olduğunu ve uzmanlaştığını (Coxhead, 2007:1099-1119), 1’den küçük çıkması; ülkenin söz konusu malın ihracatında rekabet dezavantajına sahip olduğunu ve uzmanlaşmadığını göstermektedir.

Daha ayrıntılı bir analizle, rekabet gücünü göstermek amacıyla AKÜ indeksini 4 aşamada sınıflandırabiliriz:

1. *Sınıflandırma* → $0 < AKÜ \leq 1$; Rekabet dezavantajı söz konusudur.
2. *Sınıflandırma* → $1 < AKÜ \leq 2$; Zayıf bir rekabet avantajı vardır.
3. *Sınıflandırma* → $2 < AKÜ \leq 4$; Orta derecede rekabet avantajı vardır.
4. *Sınıflandırma* → $4 < AKÜ$; Güçlü bir rekabet avantajı vardır.

² X; ihracat, t; dönem, k; mal (sektör), j; ülke, w; dünya şeklinde sembolize edilmiştir.

3. Literatür Araştırması

Emek yoğun mal ihracatına ilişkin karşılaştırmalı üstünlüklerle ilgili yapılan çalışmalar Türkiye'ye ilişkin ve diğer çalışmalar şeklinde iki grupta ele alınmaktadır:

A.Ayşen Kaya (2006:1-10), Türkiye'nin AB-15 ve AB-10 ile Bulgaristan, Romanya gibi aday ülke grupları içine alan 1991-2003 döneminde imalat sanayi ihracatında karşılaştırmalı üstünlük sahibi olduğu endüstriler belirlemeye çalışmıştır. Çalışmasında Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) Rev 3, 3 haneli imalat sanayi ihracat verileri kullanmıştır. İlk olarak Balassa indeksini kullanmış, 151 imalat sanayi alt ürün grubu içinde 53 endüstride karşılaştırmalı üstünlük tespit etmiştir. Daha sonra da, SITC teknoloji sınıflandırmasına göre Türkiye'nin ihracatta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu endüstrileri belirlemeye çalışmıştır. Türkiye'nin ihracatında karşılaştırmalı üstün olduğu 53 maldan 1'i hammadde yoğun, 27'si emek yoğun, 16'sı sermaye yoğun, 9'u zor taklit edilen araştırma yoğun mallar olarak tespit edilmiştir.

Güzin Erlat ve Haluk Erlat tarafından yapılan çalışmada (2005:1-16), SITC teknoloji sınıflandırmasına göre Türkiye'nin AB-15 karşısındaki ihracat karşılaştırmalı üstünlüğü ele alınmıştır. Sonuç olarak; Türkiye'nin hammadde ve emek yoğun mallarda uzmanlaştığı, bununla birlikte kolay ve zor taklit edilen araştırma yoğun mallarda uzmanlaşmasının çok düşük olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, Türkiye'nin AB-15 ülkelerinden İspanya, Portekiz ve Yunanistan ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Nevzat Şimşek, Dilek Seymen, Utku Utkulu ise (2007:1-44),1993-2005 arasında Türkiye'nin AB karşısındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerini SITC Rev 3, 3 haneli bazda teknoloji sınıflandırmasına göre analiz etmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'nin hammadde ve emek yoğun malların ihracatında avantaja sahip olduğu, sermaye yoğun malların ihracatında da mutlak olarak olmasa da, nispi anlamda üstünlük sağladığı görülmüştür. Ar-ge bazlı malların ihracatında ise karşılaştırmalı dezavantaj durumu mevcuttur.

Bahri Yılmaz ve Selim Jürgen Ergun tarafından 1996-2000 yılları baz alınmış (2003:1-28), AB'ye aday altı ülkenin (Türkiye, Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti) uluslararası rekabet gücü ve birbirleriyle ve AB-15 ile dış ticaretlerindeki uzmanlaşma yapısı karşılaştırılmıştır. Çalışmada, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları ile SITC teknoloji sınıflandırması bazında söz konusu

Ülkelerin rekabet gcleri analiz edilmiştir. Buna göre; Macaristan hariç, diğer beş aday ülke ve AB 15, hammadde yoğun malların ihracatında karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Türkiye, ek Cumhuriyeti, Romanya, kısmen de Bulgaristan emek yoğun malların ihracatında güçlü bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Sermaye yoğun malların ihracatında ek Cumhuriyeti en yüksek rekabet avantajına sahip olup, Bulgaristan ve Romanya karşılaştırmalı üstünlüklerini kaybediyor olsa da AK katsayıları hala Türkiye, Macaristan ve Polonya ile kıyaslandığında daha yüksektir. Macaristan hariç, kolay taklit edilen araştırma yoğun mallar ve zor taklit edilen araştırma yoğun malların ihracatında tüm ülkeler ciddi bir karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Bununla birlikte, karşılaştırmalı ihracat performansı indeksi AB 15 piyasası baz alınarak hesaplanmıştır. Buna göre, Türkiye'nin hammadde ve emek yoğun malların ihracatında yüksek bir rekabet gücü mevcuttur.

Bahri Yılmaz tarafından aynı zamanda (2003:1-20), Türkiye'nin AB'deki rekabet gücü, AB-15 ve 5 aday lke (Bulgaristan, ek Cumhuriyeti, Macaristan, Romanya, Polonya) ile kıyaslanarak ölçülmüştür. Çalışmada SITC teknoloji sınıflandırmasına göre Türkiye'nin rekabet gücü söz konusu ülkeler ve AB-15 ile 1996-1999 dönemine ilişkin kıyaslanmıştır. Türkiye, ek Cumhuriyeti, Romanya ve kısmen Bulgaristan emek yoğun malların ihracatında yüksek bir rekabet gücüne sahiptir. Sermaye yoğun malların ihracatında; ek Cumhuriyeti, Bulgaristan ve kısmen Romanya nispi rekabet gücüne sahiptir. 5 ülke ve Türkiye, kolay taklit edilen araştırma yoğun mallar ve zor taklit edilen araştırma yoğun malların ihracatında karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir fakat kolay taklit edilen araştırma yoğun malların ihracatında Macaristan nispi olarak diğer ülkelerden daha iyi durumdadır. AB-15 de, sermaye yoğun ve zor taklit edilen araştırma yoğun malların ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

Levent Kösekahyaoğlu ve Gökhan zdamar da (2005:75-103) sektörel rekabet gücü ve dış ticaret yapıları açısından Türkiye ile Mayıs 2004'de AB'ye ye olan ek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Estonya'yı karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. SITC teknoloji sınıflandırmasına göre 5 farklı ürün kategorisinde Türkiye ile söz konusu ülkelerin rekabet gücü incelemiştir. Ülkelerin rekabet gücü sektörel olarak değerlendirildiğinde; Türkiye'nin, Estonya hariç diğer üç ülke karşısında özellikle hammadde ve emek, kısmen de sermaye yoğun malları içeren sektörlerde rekabet avantajına sahip olduğu görülmektedir. Kolay taklit edilen araştırma yoğun mallar ve zor taklit edilen araştırma yoğun

malların ihracatında Türkiye net olarak dezavantajlı bir konumdadır ve diğer ülkelere göre teknoloji ve yatırım açığı söz konusudur.

Hüseyin Altay (2008:215-240), açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük indekslerini kullanarak Türkiye'nin AB-15 pazarındaki rakiplerine (Polonya, Romanya, Portekiz, Çin, Hindistan, Endonezya, İtalya, Tayland, Slovenya, Fas, İsrail) karşı rekabet gücünü faktör yoğunluğuna göre ele almıştır. Buna göre, Türkiye, söz konusu ülkeler karşısında özellikle emek yoğun ve hammadde yoğun malların ihracatında rekabet gücüne sahiptir.

Murat Can Genç, Mustafa Kemal Değer, Metin Berber tarafından yapılan çalışmada (2009:48-60), Türkiye'nin son yıllardaki ihracat ve ekonomik büyüme yapısındaki dönüşüm beşeri sermaye odağında incelenmiştir. Buna göre, Türkiye'nin emek yoğun tekstil ve hazır giyim ağırlıklı ihracat yapısı, teknoloji yoğun bir yapıya dönüşmektedir.

Utku Utkulu da (2005, 29), Türkiye'nin dış ticaret yapısındaki değişimi karşılaştırmalı üstünlükler bazında analiz etmiştir. Buna göre, Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüklerinde emek yoğun sektörlerden sermaye yoğun sektörler doğru bir gelişim mevcuttur.

B. Ali Eşiyok tarafından yapılan çalışmada da (2007:15-36), Türkiye'nin rekabet gücü ve dış ticareti faktör yoğunluklarına göre analiz edilmiştir. Buna göre, Türkiye'nin düşük ücretlere dayalı ihracat stratejisi temel olarak emek yoğun sektörler dayanmaktadır. Verimlilik artışı olmadan katma değeri düşük malların ihracatına dayalı ihracat stratejisi uluslararası rekabet dezavantajıyla birlikte cari açık gibi sorunları da beraberinde getirmektedir.

Choorikkad Veeramani tarafından yapılan çalışmada (2006:1-20), Çin ve Hindistan'ın dış ticareti incelenmiş, her iki ülkenin de karşılaştırmalı ihracat performansları analiz edilmiştir. Bununla birlikte, her iki ülkenin de faktör yoğunlukları da ölçülmüştür. SITC 3 haneli mal gruplarına yönelik yapılan çalışmada; Hindistan'ın tarımsal hammadde yoğun, mineral kaynak yoğun ve niteliksiz işgücü yoğun mallarda uzmanlaştığı; Çin'in ise, niteliksiz işgücü yoğun ve son yıllarda azalsa da tarımsal hammadde yoğun mallarda uzmanlaştığı görülmektedir.

P.B. Rana'nın yaptığı çalışmada ise (1988:1-21), 13 Asya-Pasifik ülkesinin 1965-1984 arasındaki ihracat rekabet gücü analiz edilmiş, söz konusu ülkelerin (özellikle de emek yoğun ve bazı sermaye yoğun mallarda) karşılaştırmalı rekabet avantajı yakaladıkları ifade edilmiştir.

Alessia Amighini de (2005:203-219) Balassa indeksini kullanarak Çin’de 1991 ve 2001 yıllarına ilişkin niteliksiz işgücü, nitelikli işgücü ve teknoloji yoğun sektörlerdeki rekabet gücü değişimlerini analiz etmiştir. 1991’den 2001’e gelindiğinde, niteliksiz işgücüyle üretilen mallardaki rekabet avantajının sürdürüldüğü göze çarpmaktadır.

Edward N. Wolff tarafından yapılan çalışmada (2003:77-93), ABD’nin girdi-çıktı verileri 1947-1996 dönemi için kullanılarak, ülkenin dış ticaretteki faktör yoğunlukları incelenmiştir. Sonuçta, ABD’nin ihraç mallarının ithal mallarına göre nispi olarak daha ar-ge yoğun ve interaktif olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte; ihraç endüstrilerinde emek verimliliği artmakta, birim emek maliyetleri düşmektedir.

4. Türkiye’nin Faktör Donatımına (Teknoloji Yoğunluğuna) Göre İhracatı

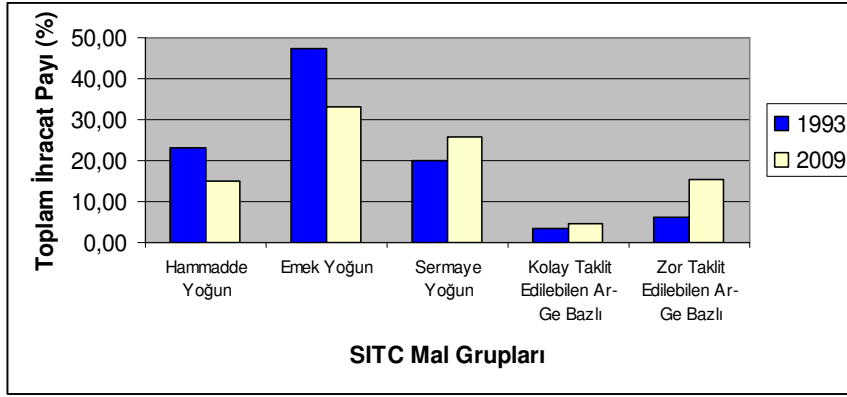
OECD tarafından yapılan araştırmalarda ihracattaki gelişmelerin, ileri teknoloji yoğun endüstrilerce açıklandığı ortaya konulmuştur. Düşük teknoloji yoğunluğuna sahip sektörlerin ise ihracata etkisi çok zayıf düzeyde belirlenmiştir. İleri teknoloji gerektiren sektörlerde araştırma ve geliştirmenin yoğun olduğu ve bunun ihracat performansına etki ettiği de bulunan sonuçlar arasında sayılmaktadır. Bu sebeple, ülkelerin dış ticarete konu olan mallarının iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Yapılan yatırımların yönünün belirlenmesi açısından, teknoloji ve bilgi yoğunluğu yüksek sektörlerin seçilmesi daha iyi bir dış ticaret performansı sağlama açısından önem arz etmektedir (Ekizceleroğlu, 2011:218).

Tablo 1. SITC Teknoloji Sınıflandırmasına (Faktör Donatımına) Göre Türkiye’nin İhracatı (1993,2009)

Mal Grupları	1993	Toplam İhracat Payı (%)	2009	Toplam İhracat Payı (%)
Hammadde Yoğun	3.531.835	23,02	15.429.159	15,11
Emek Yoğun	7.281.511	47,46	33.940.387	33,23
Sermaye Yoğun	3.041.705	19,82	26.343.334	25,79
Kolay Taklit Edilebilen Ar-Ge Bazlı	533.908	3,48	4.754.511	4,66
Zor Taklit Edilebilen Ar-Ge Bazlı	959.860	6,26	15.762.275	15,43

Kaynak: PC TAS ve COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Emek, sermaye ve doğal kaynak gibi faktörlere sahip olunmasından çok, ülkenin teknolojik altyapısı, dinamizmi, teknoloji üretme ve yenilik yaratma kapasitesi çağımızda daha stratejik bir faktör haline gelmiş ve ülkelerin uzun vadeli "yapısal rekabet gücü"nü temsil etmeye başlamıştır (Yentürk, <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10685.pdf:257-258>). Teknoloji yeteneğinin temel unsurlarından olan ar-ge harcaması gerek büyüme performansının gerekse uluslararası piyasalardaki rekabet gücünün en kritik belirleyicilerinden biridir. Düşük teknoloji grubu mallara göre daha yüksek katma değer yaratan ve oldukça dinamik bir talep yapısına sahip olan ileri teknoloji grubu sektörlerde dış pazarlarda başarı kazanmanın en temel koşullarından birinin kaynak dağılımında teknolojik yenilik faaliyetlerinin temel yöntemlerinden biri olan ar-ge faaliyetlerine önem verilmesi olduğu açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Saygılı, 2003:71,73).

Şekil 1. Türkiye'nin Faktör Donatımına Göre İhracat Payı (%) (1993, 2009)

Kaynak: PC TAS ve COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Geçmişten günümüze Türkiye'nin üretim ve ihracatındaki faktör donatımı incelendiğinde, emek yoğun malların ağırlık teşkil ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, 1993 yılında Türkiye'nin ihraç ettiği malların yüzde 47,46'sı emek yoğun iken, 2009 yılına gelindiğinde söz konusu oran yüzde 33,23'e düşmüştür (Tablo 1). Emek yoğun malların ihracatının toplam ihracat içindeki payındaki düşüş özellikle 2000'li yılların başından itibaren kendisini hissettirmeye başlamıştır (Tablo 3). Emek yoğun malların ihracatıyla birlikte, hammadde yoğun malların

ihracatında da benzer bir durum yaşanmaktadır³. 1993 yılında Türkiye'nin toplam ihracatında en büyük 2. payı teşkil eden hammadde yoğun malların 2009 yılında 4. sırada yer alması çarpıcıdır. Bu durum, Türkiye'nin ihracatındaki faktör donatımının nispi anlamda değiştiğini işaret etmektedir. Keza, özellikle sermaye yoğun ve zor taklit edilen araştırma bazlı malların ihracatının toplam ihracata oranı 1993'den 2009'a gelindiğinde ciddi oranda artmıştır. Yeterli düzeyde olmasa da, Türkiye'nin sürekli artan ihracatının yoğunluğu da daha nitelikli hale gelmektedir.

Tablo 2. SITC Rev 3, 2 Haneli Sınıflandırmaya Göre Emek Yoğun Mal Grupları

SITC Rev 3, 2 Hane Kodu	Mal Grubu
SITC 26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları
SITC 61	Başka yerde belirtilmeyen İşlenmiş deri ve kürkler
SITC 63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)
SITC 64	Kağıt, karton ve kağıt hamurundan eşya
SITC 65	Diğer tekstil iplik, kumaş, şekil ver. mens
SITC 66	Diğer metal olmayan maddeden yapılan eşyalar
SITC 69	Başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşya
SITC 81	Prefabrik yapılar; sıhhi tesisat, ısıtma ve sabit aydınlatma cih.
SITC 82	Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar
SITC 83	Seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya
SITC 84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları
SITC 85	Ayakkabılar
SITC 89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar

Kaynak: PC TAS veri tabanı.

Gerek üretim, yatırım ve ihracat yapısı gibi bilgi ekonomisine geçişin temel göstergeleri gerekse de eğitim, ar-ge, patent ve bilişim ve iletişim teknolojileri gibi bilgi ekonomisine geçişin altyapısını oluşturan kritik alanlarında önemli bir gelişimin yaşanmaması, Türkiye ekonomisinde uzun dönemde büyüme oranı ve rekabet gücünün artırılmasına önemli bir kısıt getirebilecektir (Saygılı, 2003:71,73).

³ Hammadde yoğun sektörlerden gıda ürünleri ve içecek, tütün ürünleri ve metalik olmayan diğer ürünlerde rekabet gücü yüksek saptanırken, emek yoğun sektörlerden de giyim eşyası ve tekstil ürünlerinde rekabet gücü yüksek tespit edilmiştir (Eşiyok, 2007:17).

Türkiye ekonomisinin ihracat yapısı gibi, ithalat yapısı da uluslararası işbölümüne uygun, çevre ülkelere özgün özellikler taşımaktadır. Türk dış ticareti genel olarak ileri teknoloji ürünlerini ithal eden, buna karşın düşük teknoloji içerikli ürünleri ihraç eden bir ekonomi durumundadır. Başka bir ifadeyle, Türkiye ithalatı esas olarak “teknoloji yoğun”, “farklılaştırılmış ve bilim bazlı” sektörlerle dayanmaktadır, hammadde ve emek yoğun sektörlerde ithalat payları ise nispi anlamda düşük kalmıştır (Eşiyok, 2007:17).

Tablo 3. Türkiye'nin Emek Yoğun Mal İhracatı (1993-2009)

Yıllar	Emek Yoğun Mal İhracatı	Toplam İhracat	Top. İhr. İçindeki Payı (%)
1993	7.283.504	15.343.000	47,46
1994	8.431.875	18.106.000	46,57
1995	10.658.289	21.637.000	49,26
1996	11.283.941	23.224.000	48,59
1997	12.900.398	26.261.000	49,12
1998	13.609.275	26.974.000	50,45
1999	13.006.507	26.588.000	48,92
2000	13.515.840	27.775.000	48,66
2001	14.359.296	31.334.000	45,83
2002	16.785.629	36.059.000	46,55
2003	21.475.773	47.253.000	45,45
2004	25.926.366	63.167.000	41,04
2005	28.725.720	73.476.408	39,10
2006	30.740.526	85.478.556	35,96
2007	36.993.760	107.271.000	34,49
2008	40.446.839	132.027.000	30,64
2009	33.942.396	102.129.000	33,23

Kaynak: PC TAS ve COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

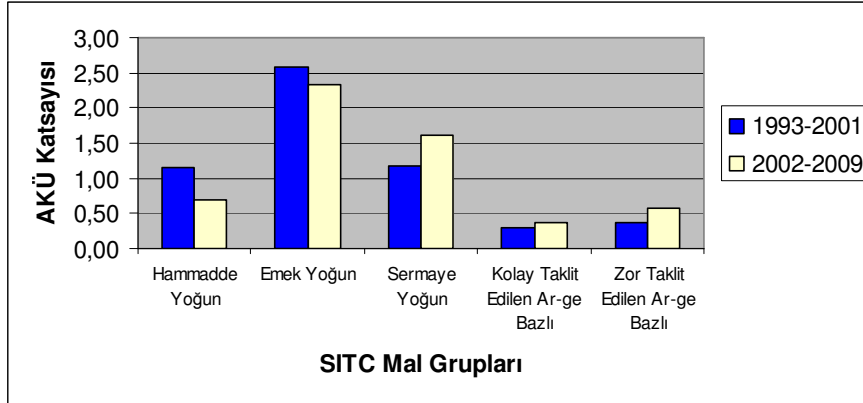
Türkiye'nin faktör donatımına göre açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükleri (rekabet gücü) analiz edildiğinde, söz konusu mal gruplarının ihracatlarının yıllar itibarıyla gelişimine benzer bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Zira, 1993-2001 dönemine göre 2002-2009 döneminde hammadde ve emek yoğun malların karşılaştırmalı üstünlüklerinde azalma meydana gelmiştir (Grafik 2). Özellikle hammadde yoğun malların ihracatında ikinci dönemde karşılaştırmalı dezavantaj durumu

(AKÜ<1) dikkat çekicidir. Bununla birlikte, sermaye yoğun malların ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlükler artmış; gerek kolay, gerekse zor taklit edilen ar-ge malların ihracatındaki karşılaştırmalı dezavantaj durumu azalmıştır. Özellikle katma değeri yüksek zor taklit edilen ar-ge bazlı malların rekabet gücündeki önemli artış, Türkiye ekonomisi için gelecek dönemler açısından umut verici bir gelişmedir.

Emek yoğun malların ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlükler açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları bazında incelendiğinde⁴, Türkiye'nin SITC Rev 3, 2 haneli 13 mal grubundan 6'sının ihracatında karşılaştırmalı üstünlük sahibi olduğu görülmektedir. Söz konusu üstünlüklerin 3'ü (dokuma elyafı ve bunların artıkları, diğer metal olmayan maddeden yapılan eşyalar, başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşya) zayıf, 1'i (prefabrik yapılar; sıhhi tesisat, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları) orta derecede, 2'si (diğer tekstil iplik, kumaş, şekil ver. mens., giyim eşyası ve bunların aksesuarları) ise güçlüdür (Tablo 4).

Türkiye'nin ihracatında güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu tekstil ve hazır giyim mallarındaki değişkenlik katsayılarının istikrarlı bir seviyeyi gösterdiği kabul edilebilir. Bu durum, sürdürülebilir rekabet gücü bağlamında, söz konusu geleneksel sektörlerin Türk dış ticareti açısından önemini ifade etmektedir.

⁴ Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) katsayıları uygun ortalama bazında ele alınmıştır. Uygun ortalama; bir serideki en yüksek ve en düşük değerlerin elemine edilerek kalan serilerin aritmetik ortalamasının alınmasını ifade eder. Yalnızca aritmetik ortalamanın kullanılması durumunda, bazı sektörlerin ihracat rakamlarının (dolayısı ile hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının) dönemsel olarak çok düşük veya çok yüksek olabildiği/olabileceği düşünülerek, değerlendirmenin daha sağlıklı olabilmesi için "uygun ortalama" hesaplanmıştır. (Küçükkiremitçi, 2006:1-24).

Şekil 2. Türkiye’de Faktör (Teknoloji) Yoğunluklarına Göre Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (1993-2001 ve 2002-2009 Dönemleri Kıyaslaması)

Kaynak: PC TAS ve COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 4. Emek Yoğun Malların İhracatındaki Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler

SITC 2 Hane Mal Grupları	AKÜ Ortalama	Değişkenlik Katsayısı (%)	Üstünlük Derecesi
SITC 26	1,82	31,53	zayıf üstünlük
SITC 61	0,61	23,54	dezavantaj
SITC 63	0,49	63,24	dezavantaj
SITC 64	0,48	41,05	dezavantaj
SITC 65	4,80	11,80	güçlü üstünlük
SITC 66	1,70	16,87	zayıf üstünlük
SITC 69	1,25	33,33	zayıf üstünlük
SITC 81	2,37	36,19	orta üstünlük
SITC 82	0,74	48,69	dezavantaj
SITC 83	0,51	14,63	dezavantaj
SITC 84	7,04	18,87	güçlü üstünlük
SITC 85	0,60	25,22	dezavantaj
SITC 89	0,69	28,89	dezavantaj

Kaynak: PC TAS ve COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

5. Model ve Sonuçlar

Çalışmada iki aşamayı içeren bir yöntem kullanılmıştır. İlk olarak, Türkiye’de, SITC teknoloji sınıflandırması bazında emek yoğun malların ihracatındaki karşılaştırmalı stnlkler (rekabet gücü) ve rekabet gücüne etki eden unsurlar 1993-2009 dönemi için analiz edilmiştir. Analizin ikinci aşamasında hammadde yoğun, sermaye yoğun, kolay taklit edilen, zor taklit edilen ve özellikle emek yoğun mallardaki AK indekslerine (karşılaştırmalı üstünlüklere) etki edebilecek makro değişkenler (IME: İhracat miktar endeksi, IDE: İhracat birim değer endeksi, IO: İşsizlik oranı, OSK: Özel sektör kredilerinin GSYH’a oranı, SKD: Sanayi katma değerinin GSYH’a oranı, TIS: Toplam işgücü, YTB: İmalat sanayi yatırım teşvik belge sayısı, ISY: İmalat sanayi sabit yatırım, SBH: Sanayi sektörü büyüme hızı, GSYH: GSYH büyüme hızı, AU: Asgari cret, IV: Birim Emek Girdisi Başına Verimlilik (Sanayi Sektörü)) belirlenmiştir. Söz konusu değişkenlerin AK skorları üzerindeki etkisi OLS regresyon analizi (Standart En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)) yardımıyla analiz edilmiştir. EKK yöntemiyle hesaplanan parametrelerin güvenilir olabilmesi için kurulan modellerin değişen varyans, oto korelasyon ve çoklu doğrusallık içermemesi gerekmektedir. Bu nedenle her bir modele ilişkin söz konusu güvenilirlik testleri yapılmış ve rapor edilmiştir (Ek Tablo 2).

Diğer şartlar Sabitken, Emek Yoğun Malların Açıklanmış Karşılaştırmalı stnlk Katsayıları (Rekabet Gücü) nun;

İhracat birim değer indeksi ile (ok düşük oranda) ters yönde ilişki bulunmaktadır. Birim ihracat değerinin artması, emek yoğun malların karşılaştırmalı üstünlüklerinde (ihracat rekabet gücünde) azalmaya yol açmaktadır. Özellikle, Türkiye’nin ihracatında emek yoğun mallar önemli rol oynamaktadır. Birim ihracat fiyatlarındaki artış, Türkiye’nin en güçlü üstünlüklere sahip olduğu emek yoğun malların ihracatında uluslararası piyasalardaki rekabet avantajının nispi olarak azalmasına sebep olmaktadır.

İşsizlik oranı ile ters yönde ilişki mevcuttur. İşsizlik oranındaki yüzde 1’lik artış (azalış), söz konusu malların ihracat rekabet gücü indeksinde yüzde 0.08’lik azalışa (artışa) yol açmaktadır. İşsizlik oranındaki artışın özellikle emek yoğun malların karşılaştırmalı üstünlüklerinde (rekabet gücünde) azalmaya yol aması tabiidir. Zira, emek yoğun üretim ve ihracat yapan sektörlerdeki işgücü kaybı, söz konusu kaybın kısa ve orta vadede diğer üretim faktörleriyle ikame edilebilme güçlüğü sözü edilen

malların üretim ve ihracatına sekte vurmaktadır. Bu da, emek yoğun malların uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü nispi olarak azaltmaktadır. Bununla birlikte, işsizlik oranındaki azalış da, emek yoğun malların ihracatındaki rekabet gücünü artırmaktadır.

Özel sektör kredileri ile ters yönde bir ilişki bulunmaktadır. Özel sektör kredilerindeki yüzde 1'lik artış, emek yoğun malların ihracat rekabet gücü indeksinde yüzde 0.009'luk azalışa yol açmaktadır. Bu durum, özel sektör kredilerinin genel olarak emek yoğun teknolojiyle üretim ve ihracat yapan firmalarda verimlilik ve rekabet gücü artışına yol açmadığını göstermektedir. Aksine, özel sektör kredilerindeki artışlar istihdam ve verimlilik artışı sonucunu doğurmamakta, emeğin diğer üretim faktörleriyle ikamesini kolaylaştırmakta, emek yoğun malların ihracat rekabet gücünde artışa yol açmamaktadır.

İmalat sanayi yatırım teşvik belge sayısı ile (çok düşük de olsa) pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum, yatırım teşvikleriyle birlikte sağlanan istihdam, verimlilik ve emek yoğun mal ihracat rekabet gücü artışını işaret etmektedir.

GSYH ile negatif ilişki bulunmaktadır. Söz konusu durum (ki aynı durum zor taklit edilebilen ar-ge bazlı mallarda da geçerlidir), ithalata dayalı bir katma değer artışını ve ekonomik büyümeyi ifade etmektedir (fakirleştiren büyüme). Ülke sınırları içindeki üretim artışı karşısında; emek piyasaları ve söz konusu piyasalardaki verimlilik, ihracat ve rekabet gücü duyarsız kalmış, hatta negatif yönde etkilenmiştir. Sonuçta, ülkede üretim ve gelir artışı emek piyasalarına verimlilik ve uluslararası rekabet gücü bağlamında yansımamaktadır.

Asgari ücret ile (çok düşük oranda da olsa) pozitif ilişki mevcuttur. Asgari ücretteki artış önemsiz düzeyde de olsa emek yoğun malların ihracat rekabet gücüne katkıda bulunmaktadır.

Bununla birlikte, döviz kuru ile hammadde ve sermaye yoğun malların rekabet gücü arasında negatif, zor taklit edilen ar-ge bazlı malların rekabet gücü arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Ek Tablo 2). Döviz kurundaki artış (ulusal paradaki nispi değer kaybı), özellikle katma değeri yüksek zor taklit edilen ar-ge bazlı malların ihracatında önemli artışlara sebep olmakta, söz konusu malların uluslararası piyasalarda rekabet edilebilirliğini artırmaktadır. Buna ilaveten, emek verimliliğindeki artışlar da zor taklit edilen malların rekabet gücüne pozitif etkide bulunmaktadır. İhracat miktar indeksindeki artışlar, doğal olarak gerek hammadde ve sermaye yoğun, gerekse zor taklit edilen ar-ge bazlı malların ihracat

rekabet gücünü artırmaktadır. İşsizlik oranındaki artışlar, emek yoğun malların rekabet gücünü azalttığı gibi, kolay ve zor taklit edilen malların da rekabet gücüne negatif etkide bulunmaktadır. Bununla beraber, işsizlik oranındaki artışların hammadde yoğun malların rekabet gücüne pozitif etkide bulunması, emek ve hammadde yoğun mallardaki faktör ikamesi durumunu işaret etmektedir. Keza, hammadde yoğun malların üretim ve ihracatı emek donatımı nispi anlamda daha az gerekli kılmaktadır. Sanayi sektöründeki katma değer artışı da, özellikle kolay taklit edilen ar-ge bazlı malların rekabet gücünde pozitif katkı yaratmıştır.

6. Sonuç

Günümüzde ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüklerini ve uluslararası rekabet gücünü belirleyen ana etmen dış ticaret miktarlarından ziyade ihraç ve ithal ettikleri malların faktör donatımlarıdır. Keza, küresel piyasalarda rekabet gücü yüksek olan ülkeler incelendiğinde, özellikle ihracatlarının önemli bölümünün bilgi ve teknoloji içerikli ar-ge yoğun mallardan oluştuğu görülmektedir. Bu durumda, ihraç edilen malların ülkelerin gelirleri üzerinde yaratacağı katma değer de yüksek olmakta, ülkeler lehte bir dış ticaret haddiyle karşılaşmaktadır. İhracatı emek yoğun mallara dayanan ülkelerde ise yapılan ihracatın miktarı yüksek düzeyde dahi olsa, elde edilen katma değer düşük düzeyde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, karşılaştırmalı üstünlükleri emek yoğun malların ihracatına dayanan ülkelerin dış açık vermesi ve dış ticaret hadlerinin aleyhte olması kaçınılmaz olmaktadır. Zira, ithalatı önemli ölçüde ar-ge yoğun mallardan oluşan söz konusu ülkelerin döviz giderleri de yüksek boyutlarda olacaktır.

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük indeksleri (rneğin Balassa indeksi) kullanılarak gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin faktör donatımlarına göre ihraç ettikleri mal gruplarındaki rekabet gleri incelendiğinde; gelişmiş sanayi ülkelerinin karşılaştırmalı üstünlüklerinin bilgi ekonomisine ve teknolojiye (SITC teknoloji sınıflandırmasına göre kolay taklit edilen ve zor taklit edilen araştırma bazlı mallar) dayandığı görülmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ise daha çok katma değeri düşük hammadde ve emek yoğun malların ihracatında karşılaştırmalı üstünlüklere sahiptir. Dünyada g dengelerinin değişmekte, BRIC ekonomilerinin ve diğer yükselen ekonomilerin küresel piyasalarda daha fazla söz sahibi olduğu günümüzde, sözü edilen gelişmekte olan ülkelerin rekabet güçlerini artırmalarının ve sürdürülebilir boyutlara taşımalarının yolu da ihracatlarındaki faktör donatımlarını teknolojik mallar lehinde değiştirmelerinden geçecektir.

Türkiye'nin üretim ve ihracatındaki faktör donatımı incelendiğinde, emek yoğun malların ağırlık teşkil ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, ihraç edilen malların emek donatımı son yıllarda düşmekte, kısmi (ve yetersiz) düzeyde de olsa, teknoloji emeği ikame eder hale gelmektedir. Bu durum, Türkiye'nin ihracat sonucu elde ettiği katma değer artmasında ve uluslararası piyasalarda her geçen gün daha fazla söz sahibi olmasında etkili olmaktadır. Buna rağmen, söz konusu gelişmelerin yetersizliği ve sürdürülebilir boyutta olmaması, Türkiye açısından tatminkar bir perspektif ortaya koymamaktadır.

Türkiye'nin ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğünün yüksek düzeylerde olduğu mal grupları öncelikle emek yoğun tekstil ve hazır giyimdir. Türkiye, her iki geleneksel sektörün ihracatında da sürdürülebilir rekabet gücü elde etmeyi başarmıştır. Bununla beraber, ihracatında piyasa çeşitlendirmesini hızla artıran Türkiye'nin aynı hızla ürün çeşitlendirmesinde ulaşamaması önemli bir dezavantajdır. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırması açısından en önemli kozunun hala emek yoğun mallar olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye'nin emek yoğun mal ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin ve dolayısıyla rekabet gücünün artmasında özellikle emek yoğun piyasalarda, asgari ücretlerdeki artışın, işsizlik oranındaki azalışın, imalat sanayi yatırım teşvik belge sayısındaki artışın etkisi bulunmaktadır. Bu durumda, kısa vadede üretim ve ihracatta faktör donatımını değiştirmenin güç olduğu ve ihracat piyasalarındaki ana rakiplerinin de (Çin, Hindistan, Meksika vb.) emek yoğun donatıma sahip olduğu dikkate alındığında; Türkiye'nin emek yoğun mal üretip ihraç eden sanayilerinde ücret artışı sağlaması, yatırım teşviklerini artırması ve işsizliği azaltması yönündeki politik argümanlara önem verilmesi optimal olacaktır.

Kaynakça

- Altay, Hüseyin (2008), Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi:1995-2007, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21
- Amighini, Alessia (2005), China in the International Fragmentation of Production:Evidence from the ICT Industry, The European Journal of Comparative Economics, 2:2

- Balassa, Bela (1965), Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage, The Manchester School of Economic and Social Studies, 33:2,
- Beningo, Steven (2005), Trade and Transportation Between the United States and China, and Between the United States and India, 2006 Conference of the Society of Government Economists, Washington
- Bernhofen, Daniel M. (2005), An Emprical Assessment of the Comparative Advantage Gains from Trade: Evidence from Japan, The American Economic Review, 95:1
- Coxhead, Ian (2007), A New Resource Curse? Impacts of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia. World Development 35:7,
- Ekizceleroğlu, Caner (2011), Türkiye'de Bilgi Ekonomisi ve Bilgi Yoğun Malların Dış Ticareti (1969-2009), Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 30
- Erlat Güzin, Erlat Haluk (2005), Do Turkish Exports Have Comparative Advantage With Respect to The European Union Market, 1990-2000, Department of Economics Middle East Technical University,
- Eşiyok, B.Ali (2007), Türkiye Ekonomisinin Rekabet Gücündeki Gelişmeler ve Faktör Kullanım Yoğunluklarına Göre Dış Ticaretin Yapısı", Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 44:514
- Genç, Murat Can, Değer, Mustafa Kemal ve Berber, Metin (2009), Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme:Türkiye Ekonomisi Üzerine Nedensellik Analizi, 7.Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi
- Goldin, Ian (1990), Comparative Advantage:Theory and Application to Developing Country Agriculture-Research Programme on:Changing Comparative Advantage in Food and Agriculture, OECD Development Centre Working Papers, 16,
- Hajiyev, Nazim O. (2004), Study of Azerbaijan' s Current and Potential Comparative Advantage, Center of Economic Reforms Ministry of Economic Development-UNDP Azerbaijan, Baku,
- Hufbauer, Garry ve Chilas, John (1974), Specialization by Industrial Countries: Extent and Consequences, The International Division of Labour: Problems and Perspectives-International Symposium, Germany,

- Kaya, A.Ayşen (2006), İmalat Sanayi İhracatında Uzmanlaşma: Türkiye-Avrupa Birliği Analizi (1991-2003), Ege University Working Papers in Economics 2006, 06:05, İzmir,
- Kösekahyaoğlu, Levent, Özdamar, Gökhan (2005), Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Estonya'nın Sektörel Rekabet Gücü ve Dış Ticaret Yapısı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Sosyoekonomi, 2,
- Küçükkiremitçi, Oktay (2006), Sanayi Sektörünün Dış Ticaret Performansının Rekabet Gücüne Göre Değerlendirilmesi (1995-2005 Dönemi), T.C. İnönü Üniversitesi İ.İ.B.F. Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı- 13-16 Haziran 2006, Malatya
- Masters, William A. (1995), Guidelines on National Comparative Advantage and Agricultural Trade, Agricultural Policy Analysis Project, APAP III Methods and Guidelines, 3:4001, s.V.
- Messina, William A. (2001), Cuba:A view of Revealed Export Advantage, Cuba in Transition, ASCE 2001
- Mykhnenko, Vlad (2005), What Type of Capitalism in Eastern Europe? Institutional Structures, Revealed Comparative Advantages, and Performance of Poland and Ukraine, Centre for Public Policy for Regions (CPPR) Discussion Paper, 6
- Ramirez, Jorge (2004), Impact of Free Trade Agreements (FTA) on Competitiveness:Identifying and Preparing for Threats and Opportunities, International Business Strategies in Latin America-Sumaq Summit 04, Colombia,
- Rana, P.B. (1988), Shifting Revealed Comparative Advantage: Experiences of Asian and Pacific Developing Countries, Asian Development Bank, 42
- Rashid, Tariq (2006), Implications of Trade and Investment with India, Publications of State Bank of Pakistan-Research and Economic Policy Departments
- Saygılı, Şeref (2003), Bilgi Ekonomisine Geçiş Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Dünyadaki Konumu, DPT, Ekonomik Modeller Ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2675
- Sharma, Abhijit (2004), The Indian Economy Since Liberalisation:The Structure and Composition of Exports and Industrial Transformation (1980-2000), Industrial Dynamics,Innovation and Development, United Kingdom,

- Şimşek, Nevzat, Seymen, Dilek, Utkulu, Utku (2007), Turkey's Competitiveness in the EU Market:A Comparison of Different Trade Measures, European Trade Study Group (ETSG) 9th Annual Conference 2007, Atina
- Wang, Zhi ve Vollrath, Tom (2000), The Impact of Distance on U.S. Agricultural Exports:An Econometric Analysis, Technological Changes, Transportation Sector/MP-1566, Economic Research Service/USDA,
- Wolff, Edward N. (2000), Has Canada Specialized in the Wrong Manufacturing Industries?, Centre for the Study of Living Standards (CSLS) Conference on the Canada-US Manufacturing Productivity Gap, Ottawa, Ontario, Canada, 85,
- Utkulu, Utkulu (2005), Türkiye'nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli stnlkler, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları,
- Yılmaz, Bahri, Ergun, Selim Jürgen (2003), The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialization of Candidates of The European Union, Ezoneplus Working Paper, Fifth Framework Programme-European Commission, 19
- Yılmaz, Bahri (2003), Turkey' s Competitiveness in The European Union: A Comparison with Five Candidate Countries-Bulgaria, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romania- and The EU15, Ezoneplus Working Paper, Fifth Framework Programme-European Commission, 12
- Ricardo, David (1817), On The Principles of Political Economy and Taxation, London, 24.11.2007 tarihinde, <http://www.econlib.org/LIBRARY/Ricardo/ricP.html>, adresinden erişildi
- Veeramani, Choorikkad (2006), India and China:Changing Patterns of Comparative Advantage?, India Development Report, <<http://www.globelicsindia2006.org/Veeramani.pdf>>(EriŐim Tarihi:11.01.2008), adresinden erişildi
- Veeramani, Choorikkad (2006), India and China:Changing Patterns of Comparative Advantage?,India Development Report, 2006, 11.01.2008 tarihinde, <http://www.globelicsindia2006.org/Veeramani.pdf>, adresinden erişildi
- Yentrk, Nurhan, 11.01.2008 tarihinde <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10685.pdf> adresinden erişildi

<http://www.statistics.com/resources/glossary/t/trimmean.php>,22.04.2009,
erişildi

Ek Tablo 1. SITC Teknoloji Sınıflandırması

Hammadde Yoğun Mallar	
SITC 0	Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri
SITC 2 (26 hariç)	Tarımsal hammaddeler
SITC 3 (35 hariç)	Mineral yakıtlar ve mineral yağlar
SITC 4	Hayvansal ve bitkisel yağlar
SITC 56	Gübreler
Emek Yoğun Mallar	
SITC 26	Dokumaya elverişli lifler (elyaflar)
SITC 6 (62, 67, 68 hariç)	İmalat malları
SITC 8 (87, 88 hariç)	Diğer üretim malları
Sermaye Yoğun Mallar	
SITC 1	İçkiler, tütün ve mamulleri
SITC 35	Elektrik enerjisi
SITC 53	Boyacılıkta kullanılan ürünler
SITC 55	Uçucu yağlar, rezinoitler, parfümeri, kozmetik
SITC 62	Kauçuk eşya
SITC 67	Demir ve çelik
SITC 68	Demir ihtiva etmeyen madenler
SITC 78	Kara taşları
Kolay Taklit Edilen Araştırma Bazlı Mallar	
SITC 51	Organik kimyasal ürünler
SITC 52	İnorganik kimyasal ürünler
SITC 54	Tıp ve eczacılık ürünleri
SITC 58	İlk haliyle olmayan plastikler
SITC 59	Kimyasal maddeler ve ürünler
SITC 75	Büro makineleri, otomatik veri işleme makinesi
SITC 76	Haberleşme, sesi kaydetme ve sesi tekrar veren alet
Zor Taklit Edilen Araştırma Bazlı Mallar	
SITC 57	İlk haliyle plastikler
SITC 7 (75, 76, 78 hariç)	Makineler ve ulaşım araçları
SITC 87	Mesleki, bilimsel ölçü ve kontrol cihazları
SITC 88	Fotoğraf malzemeleri, optik eşyalar, saatler

Kaynak: (Hufbauer ve Chilas, 1974:3-38).

Ek Tablo 2. Emek Yoğun Mal İhracatında Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerin Makro Büyüklükler İle İlişkisi (Model Sonuçları)

		Bağımsız Değişkenler						
		C	IDE	IO	OSK	YTB	GSYH	AU
Model 1 (Emek Yoğun)	Bağımlı Değişken (EAKU)	3.35954 (22.7854)	-0.00172 (-3.2407)	-0.08353 (-5.2641)	-0.00947 (-2.5155)	0.00006 * (1.9305)	-0.00351 (-0.7917)	0.00001 (3.4414)
	R ²	0.94						
	Durbin Watson	2.0518						
	Serial Correlation LM Test	F-İstatistik : 0.0294 (Prob: 0.9711)						
	White Test	F-İstatistik : 0.4383 (Prob: 0.8375)						
	Breusch-Pagan-Godfrey Test	F-İstatistik : 1.2555 (Prob: 0.3571)						

Serial Correlation testinde gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiştir. * %5 hata payı ile katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu , ** katsayıların istatistiksel olarak anlamsızlığını ifade etmekte olup, diğer tüm değişkenlerin %1 hata payı ile katsayıları anlamlıdır. Parantez içindeki katsayılar t istatistiğini ifade eder.

		Bağımsız Değişkenler				
		C	IME	IO	KUR	AU
Model 2 (Ham madde Yoğun)	Bağımlı Değişken (EAKU)	0.18212 (0.6081)	0.00519* (2.1638)	0.11187 (4.7220)	-0.50204 (-9.6298)	-0.00002 (-2.7265)
	R ²	0.96				
	Durbin Watson	1.8273				
	Serial Colarrelation LM Test	F-İstatistik : 2.4088 (Prob: 0.1400)				
	White Test	F-İstatistik : 1.0337 (Prob: 0.4294)				
	Breusch-Pagan-Godfrey Test	F-İstatistik : 1.7947 (Prob: 0.1947)				

Serial Correlation testinde gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiştir. * %5 hata payı ile katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, ** katsayıların istatistiksel olarak anlamsızlığını ifade etmekte olup, diğer tüm değişkenlerin %1 hata payı ile katsayıları anlamlıdır. Parantez içindeki katsayılar t istatistiğini ifade eder

		Bağımsız Değişkenler					
		C	IDE	IO	OSK	SKD	AU
Model 3 (Kolay Taklit Edilen)	Bağımlı Değişken (EAKU)	0.50735 (2.3318)	-0.00057 (-2.4039)	-0.02343 (-3.3215)	-0.00745 (-4.5945)	0.00388** (0.6635)	0.00007 (4.7661)
	R ²	0.87					
	Durbin Watson	1.6401					
	Serial Colarrelation LM Test	F-İstatistik : 1.8267 (Prob: 0.2159)					
	White Test	F-İstatistik : 1.3718 (Prob: 0.3068)					
	Breusch-Pagan-Godfrey Test	F-İstatistik : 1.2430 (Prob: 0.3533)					

Serial Correlation testinde gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiştir. * %5 hata payı ile katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu , ** katsayıların istatistiksel olarak anlamsızlığını ifade etmekte olup, diğer tüm değişkenlerin %1 hata payı ile katsayıları anlamlıdır. Parantez içindeki katsayılar t istatistiğini ifade eder

		Bağımsız Değişkenler				
		C	IME	SKD	KUR	IV
Model 4 (Sermaye Yoğun)	Bağımlı Değişken (EAKU)	2.82228 (4.7597)	0.00309 (5.4035)	-0.05647 (-3.2580)	-0.17349 (-2.4350)	-0.00222** (-0.82085)
	R ²	0.93				
	Durbin Watson	2.091				
	Serial Colarrelation LM Test	F-İstatistik : 0.3390 (Prob: 0.7204)				
	White Test	F-İstatistik : 0.7210 (Prob: 0.5939)				
	Breusch-Pagan-Godfrey Test	F-İstatistik : 0.7867 (Prob: 0.5555)				

Serial Correlation testinde gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiştir. * %5 hata payı ile katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu , ** katsayıların istatistiksel olarak anlamsızlığını ifade etmekte olup, diğer tüm değişkenlerin %1 hata payı ile katsayıları anlamlıdır. Parantez içindeki katsayılar t istatistiğini ifade eder

		Bağımsız Değişkenler						
		C	IME	GSYH	IO	KUR	SKD	IV
Model 5 (Zor Taklit Edilen)	Bağımlı Değişken (EAKU)	0.85621 (5.2276)	0.00165 (14.418)	-0.00735 (-5.6168)	-0.03311 (-7.2371)	0.06192 (4.4110)	-0.01135 (-2.6956)	0.00219 (2.6359)
	R ²	0.99						
	Durbin Watson	1.7806						
	Serial Colarrelation LM Test	F-İstatistik : 0.7955 (Prob: 0.4841)						
	White Test	F-İstatistik : 0.8130 (Prob: 0.5832)						
	Breusch-Pagan-Godfrey Test	F-İstatistik : 1.0646 (Prob: 0.4423)						

Serial Correlation testinde gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiştir. * %5 hata payı ile katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, ** katsayıların istatistiksel olarak anlamsızlığını ifade etmekte olup, diğer tüm değişkenlerin %1 hata payı ile katsayıları anlamlıdır. Parantez içindeki katsayılar t istatistiğini ifade eder

Not: Tüm modeller için otokorelasyon ve değişen varyans testleri yapılmış olup modellerde otokorelasyon ve değişen varyans sorunu bulunmamaktadır.